

Karu mamallak takunaman riy llakikunata harkashunchik

Karumana alli rinaka kikinpa hayñimi kan

Yachakuk mashikuna:

Mamallakta pushakkunaka, kikin allí mirarichun, kikin hayñikunawan allí kawsachun munan. Chaymanta tukuykuna allí kawsayta charichun, mamallaktapa munaykunata paktachinkapak; tukuykunaman imashina karu mamallaktakunaman allí rinakuna, ama ima llakikunapash tiyachun willachinata munanchik.

Atentamente,
Ministerio de Educación
Ministerio de Relaciones Exteriores y Movilidad Humana
Ministerio de Gobierno
Consejo Nacional para la Igualdad de Movilidad Humana
Organización Internacional para las Migraciones - OIM

Kuyurik runakunami kanchik

Kanka
imatatak yuyanki

- Mayman rinata yuyashkanki
- Shuktak llaktaman, shuktak mamallaktaman rinata yuyashkankichu
- Imamantatak rinayan

Tukuy runakunami, karu mamallaktakunaman riyta ushanchik.
Wasiman, yachana wasiman, riy ushanchik. Shinapash, karu
llaktakunaman, karu mamallaktakunaman riytapash ushanchikmi.

Willachiykunapi rikushpaka, achka runakunami tukuy kay allpa
mamapika, kayman chayman, punchan, punchan, imamantapash
rikkunata rikunchik. Kaymantami purinkuna: samanamanta,
ayllukunata rikunamanta, katunkapak, yachankapak,
shuktakunamantapash rinkuna. Wakinkunaka ashalla pacchata
rin. Shukkunaka achka pachata tiyankapak rinkuna.

IMATAK KAK RUNAKUNA KUYURINAKA

Runakunaka punchan, punchanmi mayman kashpapash rinkuna.
Shinallatak ashtawan allí kawsayta mashkashpapashmi rinkuna.

Mamakamachiypi, chay rinata ushaykunaka shuk hayñimi nishpa
killkashka kan. Chaymanta shuktak llaktaman rinamanta mana
wanachishka kana kan.

Ñukanchik MamaKamachiy, purik runakunata; kaymanta kakpi,
karu llaktamanta kakkunatapash yanapan.

Ecuador MamaLlactaka,
kan karu
mamallaktakunaman
allí richun, ama ima
llakikunapash charichun
yanapanmi.

¿Munay mana munay karu llaktaman rinaka imatak kan?

Shuktak runakunaka imapash llakikuna tiyaymantami shuktak llaktakunaman llushishpa rinkuna, chayka llakimi kan. Paykunaka llakillami ayllukunata, wasikunata, mamallaktakunata hichushpa rinkuna.

Makaykuna, wakchayaykuna, yarikaykuna, allpa waklliriykuna, allpa kunuyaykuna, allpa mama karashkuna turiykuna, runa llaktakunapi ima ruraykunapashmi karikunata, warmikunata, wawakunatapash kallpachishka, chay llakikunamantami allí kawsayta mashkashpa shuktak kuskakunaman rishkakuna kan.

40 mama kamachiy, kamachiy

Karu llaktakunaman rinaka hayñimi kan. Mana maykan runapash kay ruraykunamantaka llakichiy tukunachu kan.

Kanka
imatatak yuyanki

- Ecuador mamallaktamanta imamantapash karu llaktakunaman rishkata yachankichu.
- Imamanta karu llaktaman rishkata yachankichu
- Shuktak karu llaktakunamanta shamushka runakunamanta yachankichu

GLOSARIO

Según la Ley Orgánica de Movilidad Humana (LOMH):

Tukuylla runakunama mayman kashpash riyta ushanchik.

Kay kamupa puchukaypimi, shuk yupaykuna tiyan, chay yupaykunaman, kay rinakunamanta yanapachun kayanalla kan.

Karuman rinkapakka, imatatak rikuna kanki

SAYWATA YALLINKAPAK

Tukuy mamallaktakuna saywakunata charin. Shuk mamallaktaman yaykunkapakka kamachikuna tiyanmi. Sapan mamallakta, karumanta shamukkuna yaykuchunka kamachikunata churashkami.

Visaka shuk arinishka pankami kan. Kayka karu llaktamanta shukta mamallaktaman yaykunkapakmi kan. Wakin mamallaktaman yaykunkapakka mana sinchichu kan. Ranti shukta mamallaktaman yaykunkapakka sinchimi ka. Visata charinkapakka chay shuk mamallakta mañaykunatami paktachinami kan.

Karu llaktaman rinkapak llakikuna tiyanchu

Ari, tiyanmi. Wakin llaktakunaman rinkapak sinchimi kan. Chaymanta wakin millay runakuna umasha ninkuna. Chay mamallaktakunaman chayachishun nishpa achka kullkita mañanmi. Wakinpika kawsaypash chinkarinmi. **Shina kuyurinaka llakimi kan.**

Visa: aShuk mamallaktaman yaykunkapak arinishka pankam.

Frontera: Imaykaman llakta kashka.

GLOSARIO

Millay riykunamanta

Shuktak mamallaktakunamanmi yankata, pakallayaykuchun, richun yanapankuna; chay chapakkunamanta pakalla, harkakunatapash pakalla yallinkuna; chay mana allí ruraykunamanta kullkita, shuktakunatapash hapinkuna.

Tukuy watakuna, tawka karu llaktaman pakalla rikkuna wañurinmi. Chay llullak pushak runakunaka mana allí ñankunata pushankuna. Shinami imatapash apana antawakunapi, pakashpa apankuna. Wiwata shina apankuna. Shinami chay ñankunapi, unkuykunata hapin, shuwaytapash shuwankuna. **Yuyariy, ñanchikn Ecuador mamallaktapika, shuktak mamallaktaman rinakunaka tukuy runakunapa hayñimi kan.**

Mana allí rishkakuna

Mana allí rishka runakunaka, mana allí kayta ushankunachu, mana visa nishka pankakunata charinkunachu. Shinami chay mama llaktaka mana chaskishka kan; shinami chay mamallaktapika mana ima ruraytapash ushankuna, mana hañitapash charinkuna.

Chaymanta mana umay tukuna kanki, chay mana alliy pushakkunaka, pankalla rinallami ninkuna; yankalla ima shina allí rinakunata willankuna. Shinami tawka runakuna umachiy tukun, kullkitapash surkunkuna.

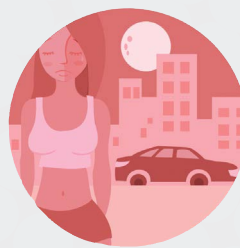
Kay llakipi kashpaka shuktak mashiman willanami kan. Mana kashpaka haynita rikukkunaman willanami kan. Kaymantaka, panka puchukaypi willay tiyanmi.

Kanka
imatatak yuyanki

- Karu llaktaman umashka pushashka runakunamanta uyashkankichu
- Karu llaktaman pakalla rinkapak ima llakikuna tiyanchu

Imatak kan runata katuna

Ñawpa pachapika yurak katuna nikkuna karka, shinapash kunanka mana shina ninachu kanchik

Sarun punchakunapika, yurak runakunataka mana katunachu karka. Shinami yanakunata, mestizokunata, runakunatalla katuna karka. Klpa watakunapi, ña kay tukuy ima sami runakunata llakichinaka ña chinkarishkami. Chaymantami kunanka ña mana pi runakuna kashpapash mana katunachu kan.

Chaymanta, kunanka runakunata katunami ninchik, kay mana alli ruraytaka.

Kay llakikunapika, mana kay llakikunawan maymanpash pushay llakikunallachu kan. Shuktak llakikunapashmi tiyanmi. Kay millay runakunaka llullashpapash, manchachishpapash karu llaktaman pushankuna. Karu llaktapi sinchita llankachinmi, killkitapash mana kunchu. Achkata llakichinkapakmi pushankuna.

Umak runakunami tiyan. Kay millanay runakunaka, llankayta kusha ninkuna, yachaykunaman yaykunki, shuktak allí ruranakunata chay shuktak mamallaktakunapi kusha ninkuna. Shinapash llakichinkapak pushankuna.

Katushkashina llankana kan

Runata katunapika, runakunata llullashpa, umashpapash pushanmi. Chaypi, umashka runakunaka ña mana kishpirishka kawsanchu. Shina kawsashpaka mana kishpirishka kanchikchu. Chaymanta kay llakikunataka, katushka runakunashina llakipi kawsana nishpa riksinchik.

Kay llakikunapi urmachimi: karikunawan puñushpa (kikin kuyaykunata katuna, shuktak llaktakunaman rina, munay mana munay kullkipak shuk runakunawan rina) droga nishkakunata katuna, wañuchina, shuwana, wasikunapi yanapashpa llankana, llankaykunata shuwachina (imashinapash llakikunapi, hayñi illak llankana). Kikin ukku aychakuna llukshichishpa katunkuna, aycha yakukunata llukshichinkuna, kikin aycha karakunata katunkunapash, shina shuktak ashtawan llakikunapimi rurana kan.

Runata katuy:

Mashkana, shuktak llaktakunaman mana allikunapak apana.

Llakichik: shuk millanay runa, umachik runa.

GLOSARIO

Pipash, haku shuktak llaktaman, karu llaktaman achka kullkita hapinkapak nikpika mana katinachu kan. Alli yuyanami kan.

PAKTARAK, kay umachik runakunaka shukta wawakunawan kay llullak shimita yallichinmi.

Kay llakipi kashpaka shuktak mashiman willanami kan. Mana kashpaka haynita rikukkunaman willanami kan. Kaymantaka, panka puchukaypi willay tiyanmi.

Imapak runata katunkuna

Imapak runata katunkuna

Ima kak

Shinakuna

Llankay llakikuna

illak, shuk runa nishkata, llakichikpi llankana kan. Munay mana munay llankana, wawakunapash llankana kan.

Wasipi llankay,
Siray llankay, allpapi
llankay

Shuktak runakunawan
yamachina

Shuktak karikunawan puñuykunapika, tawka llakikunami tiyan; wawakunawan kay llakikuna tiyan, shuktak runakunawan kullkipa puñuna, shinallatak karu llaktakunamanta shamuk runakunawan puñuna kuyana llakikunami tiyan. Kay ruraykunata rurachun kamishpa, umashpa charinkuna.

Kikin kaykunata rikuchina,
shuktak runakunawan
puñuna, katuna.

Mana munashpa sawarina

Mana munakpitak, kullkita kushpa sawarichin; kay llakikunaka warmikunawan, wawakunawan tiyankuna. Kikin pankakunatapash shuktak shutikunawan llullashpa churankuna.

Wawakunallatak
sawarina, mana
munashpapash sawarina.

Wakchayashpa kullkita
mañana

Shuktak runakunapa mañachun, ñankunapi churankuna. Chay llakichik runakunaka warmikunawan, yuyakunawan, wañukukunawan, wawakunawan kay llakikunataka rurankuna.

Shuktak wawakunata
kikinyana

Ima pankakunapash illakmi, shukpak wawakunata kikinyan, chay wawakunataka wasikunapi llankachishpa, shuktak runakunawan puñuchunpash llankachinkuna.

Mana kamachiywan
wawakunata kikinyana,
munay mana munay
wawayuk tukuna.

Ukku aychakunatan
runakunata katuna

Ñukanchik ukku aychakunata, karakunata, yakukunata, shuktakkunatapash katunkuna.

Mana kamachiy ukupi
kak makanakuykunaman
maymanta rina.

Imapash mana allí makanakuykunaman munay mana munay kachankuna; shinallatak wañuchina antakuna katuyupi, droga katuykunapi, mañuchina llankaykunapi llankachinkuna.

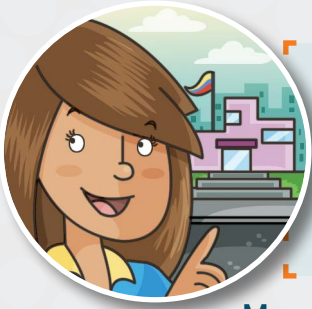
Wañuchinakuna,
wawakuna
makanakuykunaman
rinakuna.

Kanka
imatatak yuyanki

● Kay runakaypi llakikuna tiyakta uyashkankichu.

● Shuktak runa paypak llankachun nishpa, kikinpa aylluman achka kullkita kusha nikpika, ima ninkimanshi

Ruanakunata katuna, runakunata Kamachiy illak pankawan pushanataka chikanchu kan, chayllachu kan

Runakunata katuna, mana kamachiywan yanka pushaykunawan,
chayllatami yuyanchik; shinapash chikan llakikunami kan.
Rikushunchik:

Mana kamachiywan yanka pushaykuna

Maykan rinkapak munak, mana allí pushak
runawan riman.

Shuktak mamallaktakunaman rinapi rikurin

Umashka runa pushak runawan
tinkiriyka, ña chayashpa, mana
kashpaka umashka runa wañurikpimi
tukurinmi

Kay llakipika unay pachakunatami llakika
tiyan. Chay karu llaktakunaman chayakpi
ña llakikunaka kallarin.

Kay pushashka kipaka runakay llakiman
chayanalla kan.

Runakunata katuna

Umashpa, kamishpa wañuchisha
nishpa rimay, riksiriy kallarin. Shinami
pita kashpapash munay mana munay
imatapash niy kallarin.

Ñukanchik mamallaktapi kashpa, shuktak
mamallaktapi kashpash kay llakika
tiyanllami.

Kay llakipika unay pachakunatami
llakika tiyan. Chay karu llaktakunaman
chayakpi ña llakikunaka kallarin.

Kay llakikunaka, imatapash shuwankapak,
kullkita surkunakapak, imatapash chay
mana allí runakuna surkunakapakmi
rurankuna.

Kay runakaypi llakikunaka mana
karu shuktak mamallaktaman riya
llakikunachu kan.

Kay llakikuna tiyakpikalmatatak rurayta ushanki

Kallariypika tukuy runakunami, mayman rina hayñikunata charinchik, mana sapallachu kanchik; mamallaktaka **Runakuna Maymanpash Rinalla Kamachiytami** 2017 watapi killkashkata charin. Shinallatak tawka yanapak ukukunapashmi tiyan.

Ishkaynikipika kay pankapi yuyaykunamanta shuktak allí runakunawan ashtawan allí yuyaykunata hapishpa rina kanki; kay yuyaykunataka ayllukunawan, mashikunawan, chay llaktapi kawsakkunawan, shuktak runakunawanpash killka katina kanki.

Kimasnikipika, chay llakikunapi kashpaka, shuktak allí runaman willana kanki; kikinpa yachana wasipi, aylluman, chay llaktapi kawsak riksikunaman willanalla kanki.

Shinallatak chapakkunaman, 911 yupamanpash kayanallami kanki.

Kaytapash rikuna kanki. Wakinpika, ñukanchik ayllumantallatak, wakin ñukanchik mashikunapash, kay runakunata katunapi yaykushkami kan.

Mana ñukanchikllachu kanchik

YUYARIY

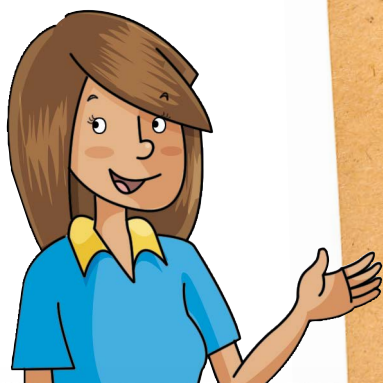
Mana upalla kanachu kanki. Maykanpash yanapachun willanami kanchik.

MAYPITAK LLAKITA RIKSICHINA

- ▶ Yachachik,
- ▶ Departamento de Consejería Estudiantil de tu institución (DECE).
- ▶ Junta Cantonal de Protección de Derechos (JCPD).
- ▶ Dirección Nacional de la Policía Especializada en Niñez y Adolescencia (DINAPEN).
- ▶ Policía Comunitaria.
- ▶ Fiscalía.
- ▶ Al 1 800-DELITO (335486).
- ▶ Al ECU911.

PITAK YANAPAN

- ▶ Dirección Nacional de la Policía Especializada en Niñez y Adolescencia (DINAPEN).
- ▶ Fiscalía.
- ▶ Junta Cantonal de Protección de Derechos (JCPD).
- ▶ Unidad Judicial de la Familia, Mujer, Niñez y Adolescencia.
- ▶ Consejo Cantonal de Protección de Derechos (CCPD).

Imapash willaykunatapash, pakallami hapinka, mana pimanpash willankachu. Mana maykan willashkapa shutitaka willankachu; chaymanta mana manchashpa willanallami kanchik.

WAWAKUNAPA, WAMRAKUNAPAPASH HAYÑIKUNA

1. Shuk sami runakuna kashpa, apunchikkunata katik kashpa, maymanta kashpapash paktami kanchik.
2. Alli wiñana, ukkupi, yuyaypi, mana unkuywan, kishpirishka wiñana kan.
3. Shutita, mamallaktatapash charina.
4. Mikuyta, wasita, hampikkunatapash charina.
5. Yachayta charina, unkushakunaka shuktak yachayta charina.
6. Ayllukuna, shuktak runakunapash hamuktana, kuyana.
7. Yachaykunapi mana kullkita mañana.
8. Imapash llakikunapi yanapana
9. Hichushka kakpi, wawallankaykunapi harkana, yanapan.
10. Yanarina, mashiyanarina, tukuykunawan pakta kana yachayta charina.

Elaboración de contenidos: Ministerio de Educación, Ministerio de Relaciones Exteriores y Movilidad Humana, Ministerio de Gobierno, Consejo Nacional para la Igualdad de Movilidad Humana, con el apoyo de OIM. **Revisión del Contenido:** Comité Interinstitucional de Coordinación para la Prevención de Trata de Persona y Tráfico Ilícito de Migrantes y Protección a sus Víctimas. **Diseño:** Manthra Comunicación. **Redacción:** Julio 2019. **Traducción:** Doctor Ph.D, Luis Octavio Montaluisa Chasiquiza

@MinisterioEducacionEcuador

@Educacion_EC

/MinEducacionEcuador

/Educacionecuador

Lenín

Dirección: Av. Amazonas N34-451 y Av. Atahualpa Quito-Ecuador

Teléfono: 593-2-396-1300 / 1400 / 1500 **Código Postal:** 170507

www.educacion.gob.ec